

Josip Jurčič: DESETI BRAT

Josip Jurčič se je rodil leta 1844 na Muljavi. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in že kot študent postal ugleden slovenski pisatelj. Uvrščamo ga v obdobje med romantiko in realizmom. Jurčič se je ukvarjal predvsem s pripovedništvom, pa tudi z dramatiko, pesništvom in feljtonistiko. Med njegova najboljša dela sodijo: pripovedka Spomini na deda, povesti Jurij Kozjak, Hči mestnega sodnika, Sosedov sin in roman Rokovnjači, ki ga je kasneje dokončal Kersnik.

Deseti brat

Deseti brat je gotovo Jurčičevo najpomembnejše delo in je prvi slovenski roman, čeprav ima mnoge vsebinske in oblikovne pomanjkljivosti. Jurčič je nameraval ustvariti večje delo, v katerem bodo združene številne osebe, dogodki, problemi in doživljaji. Delo vsebinsko delimo na dva dela.

Po glavnih motivih je to ljubezenski roman, saj v sintetični tehniki pripoveduje o ljubezni med Lovretom in Manico. Zgodba Martinka Spaka, njegovega očeta in polbrata, je primer družinskega romana z romantičnim motivom sinovega maščevanja nad očetom. Ta zgodba je analitično-sintetična.

Lovre Kvas, domači učitelj na Slemenicah, ljubi sestro svojega učenca Manico. Tudi ona je zaljubljena vanj, vendar sta jo starša že namenila Marijanu, graščakovemu sinu s Poleska; odlomek v berilu prikazuje pogovor Maničnih staršev, kjer ugibata, za kom Manica skrivoma pogleduje. Čeprav sta jo že namenila Marijanu, sumita učitelja Kvasa. Manica v sosednji sobi pogovor sliši in takoj naslednji dan previdno opozori svojega ljubega na večjo previdnost. Ta ljubezen mora premagati družbene predsodke staršev in grožnje tekmeca. "Deseti brat", Martinek Spak, nezakonski sin doktorja Piškava, poleškega graščaka, je Kvasov zaveznik. Po raznih romantičnih zapetljajih se razkrijejo skrivnosti: deseti brat in Marijan sta Kvasova bratranca. Razpletna pripoved razkrije skrivnostno življenje doktorja Piškava. Nesrečna smrt desetega brata in starega čudaka Piškava odkrije skrivnost Martinkovega rojstva in sorodstva s Kvasom. Učitelj podeduje gradič, doštudira in postane graščakov zet.

Roman Deseti brat vsebuje romantične in realistične prvine. V roman je Jurčič vpletel precej vaških "originalov": poleg dobrodušnega potepuha Martinka Spaka še Krjavlja, ki pripoveduje svoje zgodbice, in zapitega grajskega strica Dolefa; prikazal pa je tudi kmete, ki se zbirajo v Obrščakovi krčmi. Roman Deseti brat je torej z motivnimi, kompozicijskimi in idejnimi sredstvi romantike ustvarjena celota, ki pa v bistvu ni romantična, ampak osebna sentimentalna. Pripoved je tekoča, oris slikovit in zlasti ob vaških posebnostih enkratno.